Iwerddon

21-23 Chwefror 2024

Fel y nodir yn y cais am deithio rhyngwladol, roedd yr ymweliad hwn yn gyfle pwysig i feithrin a datblygu cysylltiadau ag unigolion a sefydliadau yn Iwerddon – mewn addysg uwch, busnes a chymdeithas sifil. Gan gynnwys yng ngoleuni Brexit, mae meithrin a chadarnhau cysylltiadau o'r fath yn flaenoriaeth strategol allweddol i Grŵp Plaid Cymru yn y Senedd, i'r Senedd ei hun a Chymru yn ehangach – fel y mynegwyd er enghraifft yn y *Cyd-ddatganiad a chynllun gweithredu ar y cyd rhwng Iwerddon a Chymru 2021 i 2025* a *Fframwaith Môr Iwerddon*.

Yn syth ar ôl hwylio o Gaergybi yn gynnar yn y bore ar 21 Chwefror, y cam cyntaf ar yr ymweliad oedd Leinster House, Dulyn, lle cwrddon ni â Mary Lou McDonald TD, Arweinydd yr Wrthblaid. Buom yn trafod datblygiadau gwleidyddol a chyfansoddiadol diweddar ar ddwy ochr Môr Iwerddon, gan gynnwys refferenda oedd ar y ffordd – ar deulu a gofal - ac etholiadau lleol ac Ewropeaidd yn Iwerddon ac etholiad San Steffan oedd ar y ffordd, gan archwilio cyfleoedd a heriau a rennir ar ddwy ochr Môr Iwerddon. Mae'n hollbwysig bod y cyfarfod yn gyfle i gyflwyno a thrafod gwaith y Comisiwn Annibynnol ar Ddyfodol Cyfansoddiadol Cymru, canfyddiadau ei adroddiad terfynol, a'r model y mae'n ei gynrychioli ar gyfer archwilio cwestiynau cyfansoddiadol a gaiff eu herio mewn fforwm cydweithredol, trawsbleidiol sy'n blaenoriaethu ymgysylltu â dinasyddion. Yn dilyn y cyfarfod, roeddem yn gallu rhannu rhagor o wybodaeth am y Comisiwn, ac rydym wedi cymryd rhan mewn deialog barhaus ynghylch a ellir ei efelychu ar ynys Iwerddon, ac ym mha ffyrdd y gellir gwneud hynny, wrth i ddinasyddion y Gogledd a'r De barhau i drafod eu dyfodol cyfansoddiadol eu hunain.

Yn dilyn y cyfarfod gyda Mary Lou McDonald cafwyd cyfweliad gyda'r newyddiadurwr o'r Irish Times, Ronan McGreevy, ar gyfer erthygl a ymddangosodd yn y Irish Times fel rhan o'i gyfres *Common Ground* yn archwilio cysylltiadau rhwng Prydain ac Iwerddon a dyfodol gwleidyddol ar ôl Brexit.

Ar fore 22 Chwefror, cyn y ddarlith gyhoeddus yng Ngholeg Prifysgol Cork (UCC), aethom i ddau gyfarfod rhanddeiliaid gyda'r Simply Blue Group a Siambr Fasnach Cork, i drafod ymchwil, masnach a chysylltiadau masnachol ar draws Môr Iwerddon. Gwnaethom archwilio'r capasiti ar gyfer cydweithio mwy rhwng Iwerddon a Chymru ar draws gofod Môr Iwerddon ym maes datblygu ynni adnewyddadwy, gan ganolbwyntio ar hydrogen, a ble a sut y gellid datblygu cysylltiadau busnes yn well. Roedd y cyfarfodydd hyn yn rhoi cipolwg ar yr ystod o gyfleoedd a gollwyd i Gymru o ganlyniad i Brexit, ond lle gallai cydweithio â phartneriaid yn Iwerddon agor drysau i ailsefydlu cysylltiadau ag ymchwil, arloesi a rhwydweithiau busnes Ewropeaidd yn ehangach. Mae'n hanfodol, y daeth yn amlwg y dylem ni yng Nghymru barhau, a dwysáu, ymdrechion i ddatblygu rhwydweithiau ar draws Môr Iwerddon, ac ymrwymo lefel gymesur o gyllid i'r ymdrechion hyn.

Cafodd prynhawn 22 Chwefror ei neilltuo i baratoadau terfynol a chyflwyno darlith gyhoeddus Jean Monnet yn UCC, *Wales' Constitutional Future: The European Dimension*, a gadeiriwyd ac a gyflwynwyd gan Dr Mary C. Murphy, Pennaeth yr Adran Llywodraeth a Gwleidyddiaeth. Roedd y ddarlith, a'r sesiwn Holi ac Ateb a ddilynodd, yn gyfle i archwilio materion allweddol yng ngwleidyddiaeth gyfoes Cymru gyda chynulleidfa Wyddelig, o fyfyrwyr, academyddion a gwleidyddion lleol. Yn dilyn yr etholiad, roedd cyfle hefyd i drafod, yn benodol, cwotâu rhywedd (yng nghyd-destun trafodaeth ehangach ar ddiwygio'r Senedd) gyda'r arbenigwr ar y pwnc, Dr Fiona Buckley.

Dilynwyd y ddarlith gan ginio, gyda Mary a Paul Gillespie – cyn newyddiadurwr o'r Irish Times, cyfarwyddwr y prosiect *Constitutional Futures after Brexit* yng Ngholeg Prifysgol Dulyn, ac aelod o Grŵp y DU yn y Sefydliad Materion Rhyngwladol ac Ewropeaidd (IIEA). Roedd hwn yn gyfle arall i drafod, yn benodol, waith y Comisiwn Cyfansoddiadol, a darparwyd rhagor o wybodaeth mewn e-bost dilynol, i gyfrannu at nifer o brosiectau academaidd parhaus sy'n archwilio dyfodol cyfansoddiadol Iwerddon.

Daeth yr ymweliad i ben gyda sesiwn dal i fyny a briffio anffurfiol olaf gyda Mary ar fore 23 Chwefror.